

Dzieło Lucyny Frąckiewicz

inspiracją
dla
współczesnej
polityki
społecznej

Pod redakcją

Elżbiety Górnikowskiej-Zwolak i Wiesławy Walkowskiej

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO

GÓRNOŚLĄSKA WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA
IM. KARDYNAŁA AUGUSTA HLONDA W MYŚLOWICACH

**Dzieło
Lucyny Frąckiewicz
inspiracją
dla współczesnej
polityki społecznej**

NR 3436

Dzieło
Lucyny Frąckiewicz
inspiracją
dla współczesnej
polityki
społecznej

Pod redakcją
Elżbiety Górnikowskiej-Zwolak i Wiesławy Walkowskiej

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO

GÓRNOŚLĄSKA WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA
IM. KARDYNAŁA AUGUSTA HLONDA W MYŚLÓWICACH

Katowice – Mysłówice 2015

Recenzent:

Zdzisław Pisz

Spis treści

Słowo wstępne	7
---------------------	---

Część I

Profesor Lucyna Frąckiewicz — przeszłość dla przyszłości

Robert Rauziński

■ Profesor Lucyna M. Frąckiewicz — badacz społecznych problemów Śląska	17
--	----

Elżbieta Trafiałek

■ Profesor Lucyna M. Frąckiewicz jako niezapomniany mistrz i przyjaciel	23
---	----

Elżbieta Górnikowska-Zwolak

■ Spotkanie z Mistrzynią — okruchy wspomnień, garść refleksji	33
---	----

Część II

Uzasadnienia badań i refleksji w polityce społecznej

Ludmiła Dziewięcka-Bokun

■ Komu i dlaczego potrzebna jest polityka społeczna?	43
--	----

Jolanta Supińska

■ Polska polityka społeczna ma swoje lata	55
---	----

Część III

Człowiek w doktrynie i praktyce polityki społecznej

Jolanta Klimczak

■ Perspektywa kobieca w polityce społecznej	63
---	----

Elżbieta Górnikowska-Zwolak

■ Pedagogia społecznego refleksja o polityce i polityce społecznej wobec kobiet	75
---	----

Leon Dyczewski

■ Wielorakie skutki bezrobocia długotrwałego	93
--	----

Felicjan Byłok

■ Konsumpcja w życiu ludzi starszych w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku	115
--	-----

Wiesława Walkowska

■ Opieka instytucjonalna nad seniorami — na przykładzie Finlandii	131
---	-----

Część IV Przestrzeń publiczna w polityce społecznej

Aleksander Lipski

- O związkach między zrównoważonym rozwojem a obywatelskim społeczeństwem 143

Małgorzata Baron-Wiaterek

- Zasady i formy współdziałania organizacji pozarządowych i samorządu terytorialnego 171

Maria Zrałek

- Gra o miasto dla wszystkich 185

Część V Aktualne obszary wykluczenia społecznego

Grzegorz Odoj

- Problemy integracji społecznej osób niepełnosprawnych intelektualnie 199

Bożena Kołaczek

- Kilka refleksji teoretycznych nad problemem dezaktywizacji zawodowej rodziców dzieci niepełnosprawnych jako substytutu/komponentu instytucjonalnej formy opieki 213

Wojciech Welskop

- Oczekiwania nauczyciela wobec uczniów w kontekście wykluczenia społecznego 221

Barbara Kołodziej

- Kwestia zwierząt w polityce społecznej 233

Noty o autorach 255

Słowo wstępne

W 2001 roku w Wydawnictwie Naukowym „Śląsk” w Katowicach ukazała się książka pt. *Przeszłość dla przyszłości*. Jej redaktorka, Lucyna Frąckiewicz — naówczas Prezes Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej — wyjaśniała we wstępie, że celem publikacji było unocznienie dorobku prekursorów i twórców polskiej polityki społecznej, tym bardziej ważnego i cennego, że często już zapomnianego¹. „Wydawało się [...] słuszne” — pisała Redaktorka — „by książka była nie tylko poszerzoną bibliografią wybranych ważnych postaci, ale by zabrali w niej głos uczniowie swych wielkich Mistrzów”².

Zaledwie kilka lat od wydania tamtej pracy, w 2009 roku, odeszła od nas ONA — Lucyna Frąckiewicz, Mistrzyni polskiej polityki społecznej i ekonomistka w jednej osobie, Mentorka kilku pokoleń studentów, doktorów i profesorów. W pierwszą rocznicę Jej śmierci na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach odbyła się konferencja naukowa pod hasłem „Przeszłość dla przyszłości”, upamiętniająca działalność naukową prof. Lucyny Frąckiewicz. W 2012 roku, nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, ukazała się praca *Współczesne obrazy polityki społecznej i gospodarczej*, dedykowana Profesor Lucynie Frąckiewicz, w formie zeszytu naukowego „Studia Ekonomiczne”³. Oba środowiska: Uniwersytet Śląski oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach (wcześniej jako Akademia Ekonomiczna) były miejscami wieloletniej pracy prof. Lucyny Frąckiewicz. W ostatnim okresie Jej życia uczelnią, z którą się związała, była Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach⁴. I to w murach tej szkoły w czerwcu 2014 roku odbyła się konferencja naukowa pt. *Polityka społeczna w obliczu dzisiejszych wyzwań: między teorią a praktyką*, współorganizowana

¹ L. Frąckiewicz: *Wstęp*. W: *Przeszłość dla przyszłości*. Red. L. Frąckiewicz. „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2001, s. 7.

² Tamże.

³ Pod red. Wiesława Koczura i Andrzeja Rączaszka.

⁴ W 2010 roku, staraniem Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Mysłowicach, wydano książkę pt. *Obecność kobiet i problematyki kobiecej w refleksji andragogów i pedagogów społecznych*. Redaktorzy naukowci Elżbieta Górnikowska-Zwolak i Mirosław Wójcik poświęcili ją pamięci Profesor Lucyny Frąckiewicz, wyjaśniając we wstępie związek Osoby Pani Profesor z publikacją.

przez Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. W myślowickiej konferencji wzięło udział grono znakomitych naukowców z ośrodków akademickich całej Polski: Warszawy, Poznania, Wrocławia, Łodzi, Opola, Częstochowy, Sosnowca, Katowic oraz gospodarze konferencji, naukowcy Górnośląskiej WSP. Wiodąca refleksja koncentrowała się wokół postaci Profesor Lucyny Frąckiewicz — konferencja odbyła się w 5. rocznicę Jej śmierci i 88. rocznicę urodzin. Wspominano wybitną Uczoną, wspaniałego Człowieka, przyjacielską Osobę, która, jak powiedział JM Rektor Górnośląskiej WSP prof. Mirosław Wójcik: „Miała w życiu wiarę, nadzieję i miłość. Kochała człowieka, kochała ludzi”. Profesor Antoni Rajkiewicz w liście skierowanym do Rektora napisał: „Kontynuacja spotkań poświęconych twórczości i dokonaniom tej wybitnej Uczonej zasługuje na szczególne uznanie i wdzięczność. Pogratulować należy znakomitego doboru referentów i tematów ich wystąpień. Będą im towarzyszyć moje myśli i wspomnienie naszej wieloletniej i niezapomnianej przyjaźni i współpracy”. Dom rodzinny Profesor Lucyny Frąckiewicz, jej relacje z dziećmi, przywołała we wspomnieniach córka — Maria Zralek.

Gdy mówimy o dziele Lucyny Frąckiewicz mamy na uwadze nie tylko Jej teksty naukowe: wydane książki, podręczniki i skrypty, opublikowane artykuły, wygłoszone referaty, ale i coś tak ulotnego jak myśli wypowiedane w bezpośrednich rozmowach ze współpracownikami, doktorantami, studentami, podczas spotkań naukowych, wykładów, seminariów, w toku codziennej (także urzędniczej) pracy, podczas podróży; wezwania do podjęcia pilnych zadań, refleksje o sprawach doniosłych społecznie, jak też ważnych dla pojedynczych osób, tych, którzy właśnie byli z nią w relacji. Uwielbiała kontakt z ludźmi, cieszyła się nimi i z nimi (ich sukcesami i wspólnymi osiągnięciami), pozwalała się wypowiadać i opowiadać o sobie, była ciekawa ludzkich historii, zawsze gotowa zaoferować pomoc. Można by zapytać: co jest dziełem Lucyny Frąckiewicz? Grono kilkuset magistrantów, dwudziestu wypromowanych doktorów, dziesiątki recenzji i wniosków awansowych? Jak zmierzyć, jak ocenić Jej wpływ na rozwój dyscypliny i osób ją uprawiających? Czy i gdzie znajdziemy ślady inspiracji Jej słowami i czynami, Jej postawą?

Jednoznacznej odpowiedzi nie jesteśmy w stanie udzielić. Możemy tylko wyrazić przekonanie, że odnajdziemy je zarówno w rozwoju teorii polityki społecznej, jak i innych dyscyplin, dostrzeżemy tę inspirację w szczególnym typie wrażliwości (którą zarażała osoby podatne na to), przekładającej się na działania, odwołującej się do konkretnych wartości, tak jak i Ona się odwoływała (za japońskim pisarzem i filozofem Daisaku Ikedą): „Nie może być większej wartości niż godność życia, i wszelkie próby — religijne czy społeczne — uznawania czegoś innego za wyższą wartość muszą ostatecznie pro-

wadzić do ucisku ludzkiego”⁵. Od siebie dodawała: „Dbałość o możliwie pełne zaspokojenie potrzeb społecznych nie może być wydarzeniem incydentalnym [...]. Wymaga zatem uwzględnienia wielu czynników sumujących się na życie godne, gwarantujące rozwój osobowości i społeczeństwa”⁶.

Przedkładana Czytelnikom publikacja stanowi odrębną i niezależną od konferencji całość. Zależałoby nam na tym, aby namysł nad podjętą problematyką stał się zaczynem dalszych dyskusji i poszukiwań badawczych, wzbogacających wspólny obszar analiz.

Niniejszy tom składa się z pięciu części. Pierwsza z nich, opatrzona tytułem *Profesor Lucyna Frąckiewicz — przeszłość dla przyszłości* zawiera teksty o charakterze wspomnieniowym. Robert Rauziński przedstawia Osobę Profesor Lucyny Frąckiewicz jako badaczki społeczności Śląska. Ukazuje źródła Jej zainteresowań kwestiami społecznymi, prezentuje tematy podejmowanych badań, jak również niektóre ich wyniki. Podkreśla, jak wielką rolę odegrała Profesor Frąckiewicz w jednoczeniu środowiska polityków społecznych oraz w przewodzeniu badaniom regionalnym i lokalnym. Elżbieta Trafiałek przybliży postać Lucyny Frąckiewicz jako wybitnej naukowczyni, a zarazem życzliwego, przyjaznego człowieka. Autorka przypomina podstawowe fakty z życia Profesorki, Jej zainteresowania badawcze oraz osiągnięcia w tym zakresie. Czytelnicy mają okazję dowiedzieć się, jak przebiegała kariera akademicka Profesor Frąckiewicz, jakie stanowiska były Jej powierzone w krajowych instytucjach naukowych, poznamy Ją jako nauczycielkę kilku pokoleń ekonomistów oraz polityków społecznych, a także znakomitą organizatorkę, osobę zaangażowaną w rozwiązywanie problemów środowisk lokalnych i regionu. Dowiadujemy się, jak została zapamiętana przez tych, którzy z Nią pracowali. Z kolei Elżbieta Górnikowska-Zwolak kreśli wspomnienie o Profesor Lucynie Frąckiewicz z Jej ostatniego okresu życia, niespełna trzech lat, gdy Profesor pracowała w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Mysłowicach. Przybliży Jej zainteresowania i podejmowane przedsięwzięcia naukowe. Przynajmniej jednak pokazuje Ją jako człowieka – kobietę silną, pełną pasji, woli życia i działania. Autorka przywołuje chwile wspólnie spędzone, zdarzenia o doniosłym dla siebie znaczeniu; dzieli się swoimi emocjami i osobistą refleksją.

Uzasadnienie badań i refleksji w polityce społecznej to formalnie druga część tomu, natomiast merytorycznie jest to wprowadzenie do podjętych w książce rozważań. Dwa teksty, choć zupełnie odmienne w swej formie, skłaniają do

⁵ Za: L. Frąckiewicz: *Wstęp...*, s. 5.

⁶ Tamże, s. 6.

głębokiego namysłu nad istotą polityki społecznej, jej kreatorami i adresatami. Ludmiła Dziewięcka-Bokun w tytule swego artykułu stawia kluczowe pytanie: *Komu i dlaczego potrzebna jest polityka społeczna?* Przypomina, że nowoczesna polityka społeczna jest wynikiem określonego kierunku rozwoju nowoczesnego państwa, rozwoju systemu politycznego w kierunku demokracji. To z kolei oznacza, że państwo bierze odpowiedzialność za bezpieczeństwo socjalne obywateli i że polityka społeczna państwa staje się jednym z instrumentów utrzymania spójności społecznej. Autorka wyraża pogląd (a następnie przedkłada argumenty), iż zarówno kwestie socjalne, jak i sama polityka społeczna, są ze swej natury polityczne. Natomiast Jolanta Supińska dzieli się z czytelnikami refleksją o charakterze osobistym, którą opatrzyła tytułem: *Polityka społeczna ma swoje lata*. Pretekstem do tej wypowiedzi było seminarium zorganizowane z okazji jej jubileuszu przez koleżanki i kolegów (także byłych studentów) z Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Przedmiotem podjętych tam rozważań, które Jolanta Supińska przенiosła na spotkanie poświęcone pamięci Lucyny Frąckiewicz, symbolicznie scalając dwa miejsca, Warszawę i Mysłowice, oraz dwa środowiska uczonych, był sposób uprawiania polityki społecznej w przeszłości i współcześnie, jak również próba dookreślenia (rewizji) priorytetów badawczych i aksjologicznych. Autorka podkreśla siłę powiązania pomiędzy kondycją ludzką i dobrem wszystkich istot żywych, całego ekosystemu. Wskazuje potrzebę zastąpienia terminu humanizm pojęciem ekologizmu, wysuwa postulat ekologizacji polityki społecznej. Jednocześnie mocno podkreśla konieczność powrotu do tradycji, do analizy sprzeczności klasowych w społecznościach lokalnych, narodowych i globalnych. Wzywa do poszukiwania takich rozwiązań, które prowadziłyby do wspomagania się pozytywnych zjawisk społecznych i przyrodniczych.

Trzecia część pracy, *Człowiek w doktrynie i praktyce polityki społecznej*, zawiera pięć tekstów. Dwa pierwsze nawiązują do polityki społecznej wobec kobiet. Jolanta Klimczak w artykule *Perspektywa kobieca w polityce społecznej* przypomina czytelnikom, że przez wiele dekad polityka społeczna pomijała płęć jako kategorię opisującą i wyjaśniającą problemy społeczne. Jako kluczową instytucję życia społecznego i podstawową reprezentację interesów jednostki postrzegano rodzinę, z mężczyzną w roli jej żywiciela. Rezultatem tego było wyraźne zróżnicowanie systemu zabezpieczenia społecznego (dostępu do cennych społeczne zasobów) ze względu na płęć. Autorka zwraca uwagę, iż w europejskiej polityce społecznej kwestię przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płęć podjęto w Traktatach Rzymskim i Amsterdamskim. Pojawiły się kluczowe terminy: *gender* i *gender mainstreaming*, walka z nierównością

kobiet i mężczyzn została zinstytucjonalizowana. Nawiązując do polskiej rzeczywistości, wskazuje, że kobieta jest traktowana w polityce społecznej zarówno w sposób tradycyjny, jak i nowoczesny. Elżbieta Górnikowska-Zwolak analizuje zagadnienia polityki i polityki społecznej wobec kobiet z perspektywy pedagoga społecznego. Ukazuje wzajemną zależność pedagogiki społecznej i polityki, uściślając przy tym kategorie pojęciowe polityki i polityki społecznej. Autorka uzmysławia, że rozpatrywanie relacji między płciami w kategoriach politycznych jest w pełni uzasadnione. Przywołuje feminizm jako znaczącą teorię w filozofii politycznej, ujawniającą, iż w zasadniczych ideach filozoficznych i politycznych zawarte są konotacje płciowe. Ukazuje obszary i poziomy polityki społecznej, w/na których możliwe jest uwzględnienie interesów kobiet. Czyni to w odniesieniu do polskiej rzeczywistości ostatnich lat.

Dramatyczne zjawisko polskiego życia społecznego, jakim jest bezrobocie, oraz skutki tegoż są przedmiotem zainteresowania ks. Leona Dyczewskiego. Autor koncentruje się na kategorii „bezrobotnych długotrwale”. Zwraca uwagę, że długotrwale bezrobocie niszczy człowieka od wewnątrz oraz rzutuje na jego stosunki ze światem zewnętrznym. Wskazuje na skutki bezrobocia w wymiarze indywidualnym (obniżenie standardu życia, pogorszenie się stanu psychicznego i fizycznego), w wymiarze rodzinnym (zawężenie kontaktów społecznych, familiocentryzm), w wymiarze środowiskowym (nieuczestniczenie w życiu kulturalnym, artystycznym, wykluczenie ze społeczeństwa informacyjnego). Dyczewski dostrzega także skutki społeczno-gospodarcze, czyli narastanie zjawisk patologicznych (alkoholizm, dezorganizacja i dysfunkcyjność rodziny, przestępczość), kształtowanie się negatywnego stosunku do instytucji społecznych i państwa, niewłączenie się w życie publiczne, brak zwrotu kosztów wyłożonych na edukację, opiekę i wychowanie oraz ogromne sumy wydawane na zasiłki. Autor podkreśla, że likwidowanie bezrobocia strukturalnego to przede wszystkim zadanie rządu. I tak, jak kolejne rządy po 1989 r. są odpowiedzialne za stratę rozwojowego kapitału ludzkiego (emigracja zarobkowa młodych), tak też rząd jest zobowiązany do zapewnienia miejsc pracy obywatelom (stymulowania zatrudnienia, zapobiegania bezrobociu). Felicjan Byłok przedmiotem analizy czyni jeden z podstawowych procesów ekonomiczno-społecznych, jakim jest konsumpcja. Konsumpcję ludzi starszych postrzega jako ważny obszar badawczy polityki społecznej. Na podstawie danych wtórnych, zawartych w opracowaniach statystycznych GUS, i danych pierwotnych, pozyskanych z badań własnych, autor podjął próbę odpowiedzi na pytanie o czynniki determinujące zachowania konsumpcyjne seniorów, o strukturę ich konsumpcji oraz specyfikę zachowań na rynku usług konsumpcyjnych. Autor wyraża przekonanie, że wiedza uzyskana z badań nad konsumpcją jest

niezbędna do tworzenia strategii polityki społecznej wobec ludzi starszych w Polsce. Wiesława Walkowska, odwołując się do projektu *Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the EU*, w którym brała udział, omawia rozwiązania fińskie w pracy z osobami starszymi. Podkreśla dostępność i kompleksowość usług dla seniorów, współpracę z ośrodkami naukowymi i kształcenie studentów do opieki nad seniorami i pracy z nimi. Autorka zaznacza, że w Finlandii niezwykle istotna jest współpraca pomiędzy instytucjami na poziomie lokalnym oraz wymiana informacji i współpraca pomiędzy regionami.

Kolejna część pracy zatytułowana *Przestrzeń publiczna w polityce społecznej* zawiera trzy artykuły. Aleksander Lipski koncentruje się na społeczeństwie obywatelskim — omawia związki pomiędzy takimże społeczeństwem a zrównoważonym rozwojem. Trafnie zauważa, że w warunkach dominacji gospodarki rynkowej zrównoważony rozwój podporządkowany jest kryteriom ekonomicznej rentowności, natomiast zupełnie pomijany jest stan świadomości społecznej. Autor dobitnie zaznacza, że o kondycji społeczeństwa obywatelskiego świadczy nie tyle członkostwo w organizacjach, czy nawet uczestnictwo w określonych wydarzeniach, co umiejętność analityczno-krytycznej oceny rzeczywistości. Dlatego kluczowe znaczenie przypisuje takim wskaźnikom stanu świadomości społecznej jak oferta programowa mass mediów, skala występowania reklam czy formy spędzania czasu wolnego. Małgorzata Baron-Wiaterek podejmuje problematykę współdziałania organizacji pozarządowych i samorządu terytorialnego. Analizując podstawy prawne wzajemnych relacji pomiędzy sektorem publicznym (reprezentowanym przez jednostki samorządu terytorialnego) a organizacjami pozarządowymi eksponuje zawarte w nich zasady, normujące współpracę — decydujące o istocie partnerstwa w praktyce. Autorka przybliży przykładowe formy współpracy sektora publicznego i pozarządowego. Podkreśla, że aby zwiększyć zaangażowanie się obywateli w lokalną politykę społeczną konieczne jest przyjęcie aktywnej roli przez samorząd terytorialny. Maria Zrałek w artykule *Gra o miasto dla wszystkich* podejmuje zagadnienie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, wskazuje na zagrożenia dla miast europejskich, w tym również polskich i — co się z tym wiąże — konieczność przyjęcia odpowiedniej polityki miejskiej. Zwraca uwagę na grupy, których jakość życia jest szczególnie zagrożona: osoby starsze oraz mieszkańców starych zdegenerowanych dzielnic (gett, enklaw biedy). Autorka podkreśla, że poprawa jakości życia mieszkańców wymaga kompleksowych działań o charakterze rewitalizacyjnym, tworzenia mechanizmów upodmiotowienia osób, instytucji i wspólnot.

Ostatnia część pracy nosi tytuł *Aktualne obszary wykluczenia społecznego*. Każde z czworga autorów wskazuje na inną kategorię wykluczonych, inny obszar wykluczenia. I tak Grzegorz Odoj koncentruje się na osobach niepełnosprawnych intelektualnie; zauważa, że doświadczają one różnorodnych ograniczeń w codziennym życiu, często są etykietowane jako pewnego rodzaju kuriozum. Autor odnotowuje trzy niepokojące zjawiska społeczne występujące w odniesieniu do tej kategorii osób: dystans społeczny, niską ocenę ich umiejętności oraz izolację. Stwierdza, że postawy te mają istotny wpływ na proces integracji społecznej osób niepełnosprawnych intelektualnie w obszarach edukacji, zatrudnienia oraz zaangażowania w społeczności lokalnej. Konstatuje, iż polska polityka wspierania osób z niepełnosprawnością nie jest w pełni skuteczna, co w rezultacie prowadzi do marnowania potencjału pracy tej grupy społecznej. Bożena Kołaczek rozważa zagadnienie polityki społecznej państwa wobec rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym, przybliża istotę rozwiązania, jakim jest świadczenie pielęgnacyjne; analizuje warunki przyznania tegoż. Autorka przedstawia przyczyny wprowadzenia przez rząd owego instrumentu polityki rynku pracy i zarazem polityki rodzinnej. Ukazuje również przesłanki, jakimi kierują się rodzice podejmujący decyzję o rezygnacji z pracy. Zauważa, że opieka rodzinna może być traktowana jako substytucja usług instytucjonalnych bądź ich dopełnienie. Podkreśla, że przyjęcie określonych rozwiązań jest równoznaczne w teorii i praktyce ze stawianiem pytań o cele i wartości. Wojciech Welskop podejmuje zagadnienie wykluczenia społecznego w obszarze szkoły, którą postrzega jako instytucję kreującą nierówności społeczne. Zróżnicowanie uczniów pociąga za sobą zjawisko dyskryminacji i ekskluzji, zarówno w edukacji, jak i w innych obszarach życia społecznego, zauważa autor. Nierówne traktowanie uczniów może być warunkowane ich pochodzeniem etnicznym, przynależnością klasową, bądź rzeczywistymi zdolnościami, ale także oczekiwaniami nauczyciela. Autor analizuje czynniki wpływające na oczekiwania nauczyciela wobec ucznia oraz kolejne etapy kształtowania się tych oczekiwań. Tekst, który zamyka tę część pracy, a zarazem cały tom, współbrzmi i po części stanowi dopełnienie wcześniejszego głosu — Jolanty Supińskiej, nawołującej do ekologizacji polityki społecznej. Autorka artykułu, Barbara Kołodziej, podkreśla siłę powiązania pomiędzy kondycją ludzką i dobrem zwierząt. Przedstawia obszary, w których zdolności i właściwości zwierząt znajdują zastosowanie (m.in. animaloterapia). Jednocześnie konstatuje, że wołanie o uszanowanie praw zwierząt przez długi czas nie było słyszane. Człowiek wciąż jest gatunkiem uprzywilejowanym, a dysproporcje między prawami człowieka i innych gatunków są aż nadto widoczne

(np. w obszarze hodowli zwierząt). Autorka apeluje o politykę, która w rozwiązywaniu kwestii społecznych zespalalaby wątki zdrowotne z epidemiologicznymi, środowiskowymi oraz etycznymi.

Profesor Lucyna Frąckiewicz pisała, iż trudno jest wytyczyć jednoznaczne granice polityki społecznej jako dyscypliny naukowej: „W coraz szerszym zakresie korzysta z dorobku innych dyscyplin, by z kolei służyć też innym dyscyplinom bogactwem doświadczeń i teorii. Coraz więc mniej ostra staje się granica między ekonomią, socjologią, psychologią, pedagogiką, politologią, filozofią, etyką a polityką społeczną. Nie można rozwijać polityki społecznej bez demografii, gerontologii, pediatrii społecznej, medycyny, zabezpieczenia społecznego czy mieszkalnictwa, a nade wszystko przepisów prawa omal w każdej dziedzinie”⁷. I taka też jest niniejsza praca — z pogranicza kilku dyscyplin. Autorami zebranych tekstów są politycy społeczni, prawnicy, ekonomiści, socjologowie, pedagodzy, a także etnolog. Prezentujemy wielodyscyplinarne spojrzenie na zagadnienia z obszaru polityki społecznej. Wyrażamy nadzieję, że oddawany do rąk Czytelniczek i Czytelników tom wzbudzi ich zainteresowanie — zarówno ze względu na podjętą problematykę, jak i wyraz hołdu złożonego Osobie wybitnej i wyjątkowej, która zjednoczyła nas w tym dziele. Wszystkim Uczestniczkom i Uczestnikom przedsięwzięcia, Autorkom i Autorom tekstów serdecznie dziękujemy. Czujemy się zaszczycone ich udziałem w tej interdyscyplinarnej debacie, przepełnione radością z możliwości prezentacji różnych poglądów czy stanowisk, i — jakże drogiego sercu — wspólnego wspominania Naszej Mistrzyni.

Elżbieta Górnikowska-Zwolak
i Wiesława Walkowska

Mysłowice – Katowice, 2015 r.

⁷ L. Frąckiewicz: *Wstęp. W: Przeszłość dla przyszłości...*, s. 6.

Noty o autorach

Małgorzata Baron-Wiaterek, dr hab. prof. nadzw. Politechniki Śląskiej. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego, jest doktorem habilitowanym w dyscyplinie nauka o polityce, w specjalności polityka społeczna. Pracuje w Zakładzie Administracji i Podstaw Zarządzania Instytutu Zarządzania i Administracji na Wydziale Organizacji i Zarządzania. Jest autorką publikacji podejmujących kwestie zatrudnienia i rynku pracy.

Felician Bylok, absolwent socjologii w Instytucie Socjologii na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie socjologii, dyrektor Instytutu Socjologii i Psychologii Zarządzania na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej. W obszarze jego zainteresowań naukowych znajdują się: rynek, konsumpcja, socjologiczne aspekty zarządzania organizacjami, zagadnienia polityki społecznej. Autor licznych artykułów w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz kilku monografii, m.in. *Wybrane aspekty socjologii rynku* (2001), *Konsumpcja w Polsce i jej przemiany w okresie transformacji* (2005), *Konsumpcja, konsument i społeczeństwo konsumpcyjne we współczesnym świecie. Studium socjologiczne* (2013).

Leon Dyczewski, ks. prof. zw. dr hab., filozof i socjolog, wieloletni kierownik Katedry Socjologii Kultury i Katedry Kultury Medialnej, organizator Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Uczestniczył w pracach rządowych zespołów doradczych, m.in. w Radzie Polityki Społecznej Prezydenta RP Lecha Wałęsy, Zespołu Doradców Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, Rządowej Radzie Ludnościowej. Członek towarzystw naukowych, polskich i zagranicznych, m.in. Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego. Członek Komitetu Socjologii PAN (2007 – 2018) oraz Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN (1992 – 2015). Jest autorem bądź redaktorem 51 książek i ponad 400 artykułów naukowych. Ważniejsze prace ostatnich lat: *Trwałość i zmienność kultury polskiej* (2002); *Values in the Polish Cultural Tradition* (red.; Washington 2002); *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury* (2003); *Kultura grup mniejszościowych i marginalnych* (red.; 2005); *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie* (red.; 2007); *Tożsamość polska w odmiennych kontekstach* (współred. D. Wadowski; 2009); *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiędzy tradycją a nowoczesnością* (2009); *Rzeczywistość wielokulturowa* (współred. K. Jurek; 2013). *Secularization and the Development of Religion in Modern Polish Society* (red.; Washington 2015). Wyróżniony wieloma

odznaczeniami, m.in. Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2006), Medalem im. Wacława Szuberta (2007), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2008).

Ludmiła Dziewięcka-Bokun, dr hab. prof. nadzw. Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Pracuje w Zakładzie Administracji i Polityki Społecznej Instytutu Bezpieczeństwa i Spraw Międzynarodowych DSW. Absolwentka Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie nauki o polityce, dr hab. nauk ekonomicznych w zakresie polityki społecznej. W latach 2000 – 2013 pełniła funkcję rektora Wyższej Szkoły Służb Publicznych „Asesor” we Wrocławiu, uczelni niepublicznej założonej z jej inicjatywy. Wiceprzewodnicząca Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich w latach 2008 – 2013. Wykładała na wielu prestiżowych uczelniach zagranicznych, w tym: uniwersytetach europejskich — w Leiden w Holandii, w Bradford w Wielkiej Brytanii i Wolnym Uniwersytecie w Brukseli oraz w USA — Central Michigan University. Stypendystka Uniwersytetu w Oxfordzie i Heidelbergu, Norweskiej i Holenderskiej Akademii Nauk, NATO oraz amerykańskich Fundacji Rockefellera i Fullbrighta. W latach 1995 – 1998 jako niezależna ekspertka Rady Europy brała udział w projekcie „Bieda i ekсклюza społeczna”. Członkini krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych, m.in. Stowarzyszenia Edukatorów Administracji Publicznej (SEAP), International Sociological Association (ISA). Autorka ponad 150 publikacji naukowych: książek, podręczników, skryptów, studiów, artykułów, recenzji, ekspertyz. Zainteresowania naukowe: teoria polityki społecznej, polityka społeczna (porównawcza UE), ekсклюza społeczna, konflikty społeczne, bezpieczeństwo socjalne, kapitał społeczny. W roku 2011 odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Elżbieta Górnikowska-Zwolak, doktor habilitowana nauk humanistycznych, pedagog, profesor nadzwyczajna Górnoszląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. kard. Augusta Hlonda w Mysłowicach. Ukończyła studia na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego i tam doktoryzowała się. Stopień doktora habilitowanego uzyskała w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Obecnie kieruje Zakładem Pedagogiki Społecznej, Resocjalizacyjnej i Andragogiki w GWSP. Stypendystka Fundacji im. Stefana Batorego (St. John’s College, Oxford, 1995). Specjalizuje się w zagadnieniach związanych z pedagogiką społeczną, andragogiką, gender studies, socjologią wychowania. Uprawia pedagogikę społeczną wrażliwą na płeć kulturową. Ma w swoim dorobku kilkanaście prac zwartych, m.in.: *Pedagogika społeczna w Polsce — między stagnacją a zaangażowaniem* (współred. A. Radziejewicz-Winnicki; 1999); *Szkic do portretu Ślązaczki. Refleksja feministyczna* (2000, 2004); *Współczesne wyzwania edukacji dorosłych. Obszary współpracy gerontologii i andragogiki* (współred. L. Frąckiewicz; 2008); *Mysł feministyczna jako nurt rozważań w pedagogice społecznej* (2006, 2009); *Kobiety w przestrzeni polityki społecznej wobec rodziny. Aspekty edukacyjne* (red.; 2013). Jest autorką ponad 100 arty-

kułów opublikowanych m.in. w czasopismach: „Kultura i Społeczeństwo”, „Problemy Polityki Społecznej”, „Edukacja”, „Ruch Pedagogiczny”, „European Journal of Special Needs Education”, „The New Educational Review”. W roku 2011 odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Jolanta Klimczak, dr nauk humanistycznych, socjolożka i pedagożka, pracuje w Zakładzie Badań Kultury Współczesnej w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania badawcze mieszczą się w obszarach socjologii kultury, gender studies i pracy socjalnej. Autorka ponad 60 artykułów naukowych i współredaktorka (wraz z K. Wódcz) dwóch monografii: *Restrukturyzacja ekonomiczna a sytuacja kobiet w województwie śląskim* (2004), *O współczesnych praktykach genderyzacji ciała* (2014). Uczestniczka europejskich i krajowych projektów badawczych.

Bożena Kołaczek, dr hab., pracuje w Zakładzie Problemów Rodziny w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie. Badaczka warunków życia rodzin, w tym rodzin niepełnych i z osobami niepełnosprawnymi. Autorka publikacji *Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych* (2010); współautorka publikacji: *Samotne rodzicielstwo. Zagrożenie wykluczeniem społecznym*. (współred. B. Balcerzak-Paradowska; 2014).

Barbara Kołodziej, dr nauk humanistycznych, absolwentka teologii oraz pedagogiki. Stopień doktora w zakresie socjologii uzyskała na Uniwersytecie Śląskim. Aktualnie pracuje w Katedrze Nauk Społecznych Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, na stanowisku adiunkta. Współpracuje z Górnośląską Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. Kardynała Augusta Hłonda w Mysłowicach. Zainteresowania naukowe autorki — polityką społeczną — pozostają w ścisłym związku z przedmiotami, jakie realizuje w pracy ze studentami na kierunku polityka społeczna (m.in. strategie rozwiązywania problemów społecznych), jak również z ideą rozwoju zrównoważonego, zobowiązującego do komplementarnego ujmowania bytu i działań populacji ludzkiej.

Aleksander Lipski, dr hab., socjolog, pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Polityki Społecznej, w Katedrze Polityki Społecznej i Gospodarczej Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Współpracuje z Górnośląską Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. kard. A. Hłonda w Mysłowicach. Jego zainteresowania naukowe dotyczą socjologii kultury, teorii sztuki, problemów społeczeństwa masowego, a także związku socjologii z polityką społeczną. Niektóre ważniejsze publikacje: *Teoretyczne i praktyczne problemy polityki kulturalnej* (1995), *Probleme der Ästhetischen Kultur in der Massengesellschaft* (1998), *Między epistemologią a aksjologią. Na przykładzie związków socjologii i polityki społecznej* (1999), *Sposób istnienia rzeczywistości społecznej: problem filozoficzny czy socjologiczny?* (2000), *Elementy socjologii sztuki. Problem*

awangardy artystycznej XX wieku (2001), *Ubóstwo w sferze kultury* (2004), *Status kultury w warunkach społeczeństwa rynkowego* (2006), *Mity i rzeczywistość społeczeństwa obywatelskiego* (2008), *Spółczesność rynkowa: racjonalny porządek bez zbędnej ideologii?* (2010), *Metody badań społecznych* (2012); *Alienacja kultury jako zjawisko społeczne i kategoria opisowo-normatywna* (2013).

Grzegorz Odoj, dr, pedagog, antropolog kultury, wicedyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, adiunkt w Zakładzie Teorii i Badań Kultury Współczesnej. Współpracuje z Górnośląską Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. kard. A. Hłonda w Mysłowicach. Zasadniczy nurt jego zainteresowań to antropologia miasta, współczesne zjawiska społeczno-kulturowe (m.in. proces przemian postindustrialnych), tożsamość kulturowa społeczności lokalnych oraz edukacja regionalna i wielokulturowa. Autor ponad stu prac naukowych (artykuły, opracowania zwarte i redakcyjne). W ostatnich latach ukazały się m.in.: *Tożsamość kulturowa społeczności małomiasteczkowej* (2007); *Człowiek i kultura jako wartość* (2008) (współred. R. Hołda); *Etnologia na granicy* (współred. I. Bukowska-Floreńska; 2011); *Obszary kulturowe współczesnego miasta — funkcje i pogranicza* (współred. M. Szalbot; 2013); *Miasto a úloha regionálneho vzdělávania vo vyučovacom procese v pol'skej škole*. „Etnologické Rozprawy” 2008, nr 1; „Die Dreikeiserecke” als Element des sozialen Gedächtnisses der Einwohner von Myslowitz. „Český lid” 2010, nr 2; *Cultural tradition of Upper Silesia in the process of transformations*. W: *Dilemmas of Old and Contemporary Culture in Ethnographical and Anthropological Discourse*. (Ed. H. Rusek; 2011).

Robert Rauziński, prof. zw. dr hab., ekonomista, specjalizuje się w demografii, polityce społecznej, socjologii pracy. Ukończył studia w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach. W 1960 roku podjął pracę w Instytucie Śląskim w Opolu, a od 1970 pracował w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu, późniejszej Politechnice Opolskiej (od 1996 roku). Doktoryzował się w SGPiS w Warszawie (promotor prof. Antoni Rajkiewicz). Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (1976), od 1993 roku profesor zwyczajny nauk ekonomicznych. Przez wiele lat związany z Katedrą Rynku Pracy i Kapitału Ludzkiego na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej oraz Katedrą Polityki Społecznej na Wydziale Politologii, Socjologii i Administracji Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu. Członek Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1980 – 1985). Członek Komitetów: Badań nad Migracjami; Nauk o Pracy i Polityce Społecznej; Nauk Demograficznych. Członek Rządowej Rady Ludnościowej, ekspert Komisji ds. Mniejszości Narodowych Sejmu RP. Jego dorobek naukowy obejmuje blisko 400 publikacji, w tym 30 książek autorskich i współautorskich oraz 11 prac zwartych redagowanych. Do ważniejszych publikacji należą: *Regionalna polityka edukacyjna* (współred. Teresa Sołdra-Gwiżdż; 2008); *Śląska ludność rodzima w strukturze demograficznej i społecznej Śląska Opolskiego wczoraj*

i dziś (współautor Kazimierz Szczygielski; 2008); *Polityka społeczna na Śląsku wobec kryzysu — ujęcie regionalne* (współred. Teresa Soldra-Gwiżdż; 2009); *Współczesne problemy demograficzne Śląska Opolskiego* (2013), *Poziom wykształcenia społeczeństwa Śląska Opolskiego w latach 2002 – 2011* (2014). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką PTE. Aktywny uczestnik życia społecznego, czego wyrazem są: nagroda im. Św. Franciszka Ksawerego „Żar serca”, przyznana przez Jezuicki Ośrodek Xaverianum (2001), medal im. Wacława Szuberta PAN (2008), nagroda im. Karola Miarki (2011). Honorowy Obywatel Województwa Opolskiego.

Jolanta Supińska, prof. dr hab. nauk społecznych. Magisterium w zakresie ekonomii. Od 1966 do 2015 r. pracowała na Uniwersytecie Warszawskim, w Instytucie Polityki Społecznej na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych. W latach 2003 – 2013 kierowała Zakładem Teorii i Metodologii Polityki Społecznej. Członek Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezesie PAN (od 2007 do nadal), Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN (2004 – 2012), Rady Naukowej Uniwersyteckiego Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym i Zrównoważonym Rozwojem Uniwersytetu Warszawskiego (2006 – 2015). W latach 2011 i 2012 należała do Zespołu Ekspertów Narodowego Centrum Nauki w panelu tematycznym HS 5 Normy i władza. Zasiadała w Radzie Naukowej Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych (2000 – 2011). Redaktor naczelna czasopisma „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” (2004 – 2012), od roku 2013 wiceprzewodnicząca Rady Programowej. Członek redakcji miesięcznika „Polityka Społeczna” (1997 – 2012). Członek Rady Redakcyjnej serii wydawniczej „Biblioteka Pracownika Socjalnego” Wydawnictwa „Śląsk”. Autorka kilkudziesięciu prac naukowych: książek, opracowań, artykułów. Niektóre prace zwarte: *Dylematy polityki społecznej* (1987, 1991, 2014); *Debaty o polityce społecznej* (2013); *Polityka społeczna dziś i jutro. Opinie ekspertów* (red.; 1999); *Polska przed nowymi problemami. Barometr społeczno-ekonomiczny 1999* (współred. R. Bugaj, T. Kowalik; 2000); *Polska przed nowymi wyborami. Barometr społeczno-ekonomiczny 2000* (współred. J. Halbersztadt, M. Puchalska; 2001); *Polska po przejściach. Barometr społeczno-ekonomiczny 2001 – 2003* (współred. M. Deniszczyk; 2003); *Polityka społeczna. Podręcznik akademicki*. Red. G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (2008). Rozdziały: 4. *Wartości i zasady polityki społecznej*; 5. *Style i instrumenty polityki społecznej*. Wyróżniona odznaczeniami: Złoty Medal za Długoletnią Służbę od Prezydenta RP (2010), Medal im. Wacława Szuberta (2005).

Elżbieta Trafiałek, prof. nadzw. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab. nauk humanistycznych w dyscyplinie nauk o polityce. Kierownik Zakładu Socjologii i Polityki Społecznej w Instytucie Nauk Politycznych na Wydziale Prawa, Administracji i Zarządzania UJK. Przedstawiciel Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN w Wojewódzkiej Radzie Zatrudnienia w Kielcach. Redaktor serii wydawniczej: „Problemy Społeczne i Praca Socjalna” Wydawnictwa UJK. Autorka

250 publikacji, w tym ponad 20 prac zwartych. Zainteresowania naukowe skoncentrowane wokół problematyki polityki społecznej, pracy socjalnej i gerontologii. Wybrane prace zwarte: *Środowisko społeczne i praca socjalna. Zarys problematyki* (2001); *Polska starość w dobie przemian* (2003); *Starzenie się i starość. Wybór tekstów z gerontologii społecznej* (2006); *Polityka społeczna dla pedagogów i służb społecznych* (2007); *Profesjonalna praca socjalna* (2008); *Zarządzanie oświatą. Elementy organizacji, rozwoju i modernizacji* (red.; 2012); *Polityka społeczno-gospodarcza. Wybrane problemy i zadania* (2012); *Ubóstwo jako globalna kwestia społeczna. Związki z przeemocą, bezdomnością i wykluczeniem społecznym* (red.; 2014); *Innowacje w polityce społecznej XXI wieku. Przedsiębiorczość — zmiana — rozwój — polityka socjalna* (red.; 2014).

Wiesława Walkowska, dr nauk humanistycznych w zakresie polityki społecznej, adiunkt w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej w Instytucie Nauk o Edukacji na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. Pedagog i polityk społeczny, członek zespołu opracowującego Strategię Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006 – 2020, ekspert w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, członek Rady ds. Polityki Senioralnej w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Inicjator i organizator cyklicznych, interdyscyplinarnych konferencji „Przeszłość dla Przyszłości” (walkowskaw.blogspot.com). Autorka ponad 50 artykułów i rozdziałów w monografiach naukowych, w tym ekspertyz i raportów z badań. Zainteresowania badawcze: pedagogika włączająca, gerontologia, polityka społeczna szczególnie w zakresie wykluczenia społecznego dzieci, młodzieży i osób starszych, aktywność i aktywizacja seniorów, rozwój lokalny i spójność społeczna, lokalna polityka publiczna na rzecz zdrowego starzenia.

Wojciech Welskop, dr nauk społecznych, socjolog, politolog. Pracuje na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi, gdzie kieruje Katedrą Nauk Społecznych. Jego zainteresowania naukowe sytuują się w obszarach socjologii edukacji, socjologii problemów społecznych, polityki społecznej. Autor monografii *Zjawisko prostytucji w Polsce po 1989 roku* (2013) oraz wielu artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych, m.in.: *Polityka społeczna Unii Europejskiej wobec zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego*. W: *Spójność społeczna i ekonomiczna UE* (red. K. Wrzeszcz-Kamińska; 2009); *Action learning in education*. W: *Evropské Pedagogické Fórum 2012. Pedagogical and psychological aspects of education*, vol. II. (2012); *E-tutoring as a way to support students in the education process*. W: *Language and the Environment*. T. 1. (red. U. Michalik, M. Michalska-Suchanek; 2013); *Konformizm i nonkonformizm uczniów a socjalizacja szkolna*. „Perspektywy Edukacyjno-Społeczne” 2014, nr 2.

Maria Zralek, dr nauk hum. w zakresie socjologii, pracuje na stanowisku profesora nadzw. w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, sprawuje funkcję dziekana Wydziału Administracji i Zarządzania. Jej obszar zainteresowań badawczych obejmuje zagadnienia polityki społecznej, problemy ludzi starych i niepełnosprawnych, mieszkalnictwa oraz zagadnienia patologii społecznych. Ekspertka w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Członek Komisji Ekspertów ds. Osób Starszych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich. Przewodnicząca Oddziału Katowickiego Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego. Autorka ponad 100 artykułów opublikowanych w czasopismach i recenzowanych książkach naukowych w kraju i zagranicą.

Redakcja i korekta: **Michał Noszczyk**
Projekt okładki, łamanie: **Ryszard Szojda**

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego @ Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna
Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydawcy:

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo.us.edu.pl

Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Honda w Mysłowicach
ul. Powstańców 19, 41-400 Mysłowice
www.wsew.edu.pl

ISBN 978-83-8012-834-7

(WUŚ wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-835-4

(WUŚ wersja elektroniczna)

ISBN 978-83-8903-289-8

(GWSP wersja drukowana)

Wydanie I. Ark. druk. 16,5. Ark. wyd. 18,5.
Papier offset. III kl., 90 g. Cena 34 zł (+VAT)

Druk i oprawa: EXPOL P. Rybiński J. Dąbek Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Dzieło Lucyny Frąckiewicz inspiracją dla współczesnej polityki społecznej

Więcej o książce

CENA 34 ZŁ | ISBN 978-83-8012-835-4
(+VAT)